

КАМПАНІЯ НОРЯНГ ЯК ЗАВЕРШАЛЬНИЙ ЕТАП
ІМДЖИНСЬКОЇ ВІЙНИ 1592–1598 РОКІВ

Імджинська війна 1592–1598 рр. фактично вирішила долю та розвиток історичних процесів у всій Східній Азії. Японський військово-політичний лідер Тойотомі Хідейоші (Хашіба Хідейоші) планував захопити Піднебесну, а якщо вийде, то й Індію, і розглядав Корейський півострів як «коридор» до Китаю. Плануючи завоювати Чосон за декілька тижнів, «самураї» навіть уявити не могли, що війна з «Країною Вранішньої Свіжості» затягнеться на цілих 7 років й отримає характер визвольної для корейців. Вирішальну роль у воєнно-морських перемогах чосонців зіграв адмірал Лі Сунсін зі своєю непереможною армadoю. Він був визнаний національним героєм як в Республіці Корея, так і в КНДР, адже корейський флотовець не програв жодної зі своїх 23-х битв. Вирішальна воєнно-морська кампанія «Норянг» 16 грудня 1598 р. фактично стала завершальним етапом японсько-корейської війни й змусила «самураїв» відступити.

Стаття висвітлює передісторію кампанії, підготовку до бою, характеризує японські та корейські воєнно-морські сили, а також воєнно-стратегічну тактику ведення бою в обох країнах. Спираючись на корейські писемні джерела та західну історіографію, була проведена реконструкція самої баталії в рамках тематичного дослідження. Наукова новизна опусу полягає у відсутності комплексного дослідження з даної тематики у вітчизняній історіографії; звідси й необхідність проведення спеціального дослідження, присвяченого фінальній битві Корейської визвольної війни. Мета вивчення полягає у характеристиці воєнно-морської кампанії «Норянг» як завершального етапу Імджинської війни. Теоретико-методологічну основу роботи склали загальнонаукові принципи, пов'язані з методами інформаційного та історіографічного дослідження. Для синтезу, узагальнення та роботи з джерелами використано типологічний, проблемно-хронологічний метод з фактологією, критичний та метод реконструкції. Концептуальні засади роботи базуються на об'єктивно-суб'єктивному підході до історіографії, яку можна розглядати як результат діяльності вчених, зумовлений їх національною приналежністю та історичною свідомістю.

Ключові слова: Імджинська війна 1592–1598 рр., кобуксон, Лі Сунсін, Чен Лін, Норянг, Коніші Юкіната, чосонсько-мінський флот.

Імджинська війна розпочалася навесні 1592 (Імджин) р., коли японські війська висадилися на півдні Корейського півострову і планували захопити його за декілька тижнів. Проте, незважаючи на свою кількісну і матеріально-технічну перевагу, «самураї» зіткнулися з патріотичною та потужною відсічю чосонців. Однією з вирішальних баталій Корейської визвольної війни стала битва при Норянг «19-го дня 11-го місяця року Мусуль»¹ (16 грудня 1592 р. за григоріанським календарем).

Наукова новизна роботи полягає в тому, що ця тема практично не досліджувалася ані західною історіографією, ні вітчизняною. Джерельну базу для даного тематичного дослідження склали корейські писемні джерела, а саме: «Хроніки правління короля Сонджо

з королівської династії Чосону» (朝鮮王朝實錄 宣祖實錄, 조선왕조실록 선조실록, Чосонванджошіллок Сонджошіллок); «Записи діянь Лі Сунсіна» (李舜臣行錄, 이순신행록, Ісуншінхенгрок) Лі Буна, небожа корейського адмірала Лі Сунсіна (1545–1598 рр.), що увійшли до «Повної збірки документів про князя-Вірного воїна Лі Сунсіна» (1795 р.) (忠武公李舜臣全書, 충무공이순신전서, Чунгмугонгісуншіндзонсо); фундаментальна праця Першого міністра Чосону Рю Сонгрьонга з реконструкції Імджинської війни – «Записи про сумні уроки минулого, щоб остерігатися бід у майбутньому» (懲毖錄, 징비록, Чінгбірок), а також сучасні роботи корейських, українських та західних вчених.

Проблематика даної статті характеризується відсутністю у вітчизняній історіографії спеціальних досліджень, присвячених норянгській битві та Імджинській війні в цілому. Саме тому й постає необхідність реконструкції битви. Крім того, розвитку корейстики періоду японської окупації заважає відсутність спеціалізованої

¹ Датування за місячно-сонячним календарем китайського типу. Він базувався на періодичності видимих рухів місяця та сонця. Місяці підраховували за фазами місяця, а пори року – за сонцем. Рік складався з 12 місяців, а пора року (яких було 4) з 3 місяців [2, с. 733].

літератури та перекладів першоджерел слов'янськими мовами.

Головною метою роботи є спроба реконструкції баталії та встановлення чинників, котрі посприяли перемозі корейського флоту.

Імджинська війна тривала близько семи років з невеликими перервами. Зі смертю японського військово-політичного лідера Тойотомі Хідейоші (1536–1598 рр.) і допомогою Мін Чосону, японські війська почали відступати. «Самураї» просувались по південному узбережжю Корейського півострова, але зустрілися з блокадою, котру влаштував об'єднаний корейсько-китайський флот. Записи з діаріуша адмірала Лі Сунсіна «Воєнного щоденника» (亂中日記, 난중일기, Нанчжунг Ільгі) свідчать про неодноразові спроби ворожими командувачами підкупу мінського адмірала Чен Ліня (1543–1607 рр.) задля безпечної евакуації японських військ: «[14-ий день 11-го місяця року Мусуль (1598 р.)] Японці на двох кораблях вийшли в море та запросили миру в годину собаки японський перекладач на маленькому човні прибув до [китайської] ставки і підніс дуду [Чен Ліню] двох свиней та дві пляшки вина; [15-ий день 11-го місяця року Мусуль (1598 р.)] два японських кораблі тричі підходили до стоянки дуду [Чен Ліня] і просили миру; 16-ий день 11-го місяця року Мусуль (1598 р.) Дуду направив до японського табору Чен Веньтуна, трохи пізніше на трьох кораблях звідти дуду в подарунок надіслали коня, мечі та інші речі» [3, с. 278]. Дані переклади включені виключно у російськомовному варіанті «Воєнного щоденника», в корейському ж варіанті записи закінчуються 10-им місяцем року Мусуль (1598 р.) [9]. Тим не менш, в записях племінника Лі Сунсіна, Лі Буна також зазначається інформація стосовно корупційних настроїв японців. Крім того, небіж пише й про спроби самурайського полководця та командувача першої експедиційної армії японсько-корейської війни, Коніші Юкінага (1555–1600 рр.)¹, підкупити й адмірала Лі Сунсіна. Лі Бун навіть описує сутичку, що відбулася між мінським та корейським адміралами через зловживання повноваженнями й корупцію зі сторони Чен Ліня [8, с. 236].

Зрештою, 14 грудня 1598 р. Юкінагою в останнє було відправлено послання до китайського адмірала з проханням дозволити пропустити один корабель, щоб той доставив інформацію японському гарнізону на сході стосовно відступу. Коніші вдалося надурити Чен Ліня,

¹ Незважаючи на свої воєнні успіхи в Імджинській війні, під час якої здобув корейські столиці Сеул та Пхеньян, Юкінага належав до «партії миру» і виступав за укладання миру з Китаєм та Кореєю наперекір волі Хідейоші [2, с. 875].

адже насправді японець планував об'єднати усі сили й, повертаючись, розгромити об'єднаний корейсько-китайський флот [1, с. 221].

Лі Сунсін дізнався про японський корабель лише наступного дня. Адмірал одразу розкусив план Кошіші й зауважив, що ворог не буде довго готуватись до наступної атаки. Проаналізувавши воєнну ситуацію й зважаючи на те, що при наступі флоту Коніші з півночі, а решти «самураїв» зі сходу чосонці опиняться в пастці, Лі Сунсін наказав просуватися на схід повз береги Квангянга. Своїм наказом корейський адмірал намагався завадити об'єднанню японських флотів і просувався до ворожого флоту. Зрештою, вночі 14 грудня 1598 р. чосонсько-мінський флот став на якір біля протоки Норянг, що між о. Намхе та східним берегом Квангянга, аби перехопити головні сили японців [6, с. 552] (рис. 1).

Вечері 15 грудня 1598 р., як і передбачав Лі Сунсін, близько 500 японських кораблів почали збиратися біля Норянг. Більшість суден прибули з фортеці Сачхоні, очолюваній Шімадзу Йошіхіро, до того ж, з'явилися ще воєнні сили з Со Йошітоші. Головні японські сили, як і передбачав Лі Сунсін, планували визволити оточений флот Коніші та об'єднати свої сили у боротьбі проти корейців задля безпечної втечі на батьківщину. Проте, «самурайський» план зруйнував чосонсько-мінський флот, котрий заблокував прохід до берегів Квангянгу. Просуваючись протокою Норянг, японці зіткнулися з об'єднаним флотом, що складався з 83 корейських кораблів, паноксонів (板屋船, 판옥선, паноксон) і декількох кобуксонів («корабель-черепаха» 龜甲船, 거북선, кобуксон). Мінський флот налічував всього 6 старих великих кораблів і 57 малих галер, хоча й був добре озброєний різноманітними гарматами. Корейсько-китайський флот був розділений на 3 ескадри: правою керував адмірал Лі Сунсін (корейський флот і ще 2600 вояків з Мін на борту паноксонів), центральну повів Чен Лінь, а ліву очолював мінський командувач Ден Дзилонг [6, с. 552–553].

Японський флот під командуванням Шімадзу Йошіхіро, хоча й кількісно переважав корейський та налічував 300 кораблів з 20000 воїнів, проте за технічними характеристиками та воєнним оснащенням фактично поступався корейському. Більшість кораблів були побудовані на «швидку руку» – прийнятні для повернення додому, проте нерівноцінні корейським в гарматному обстрілі чи тарані [6, с. 553, 629].

Першою у бій вступила ескадра на чолі з Чен Лінем, її одразу оточили японські кораблі.

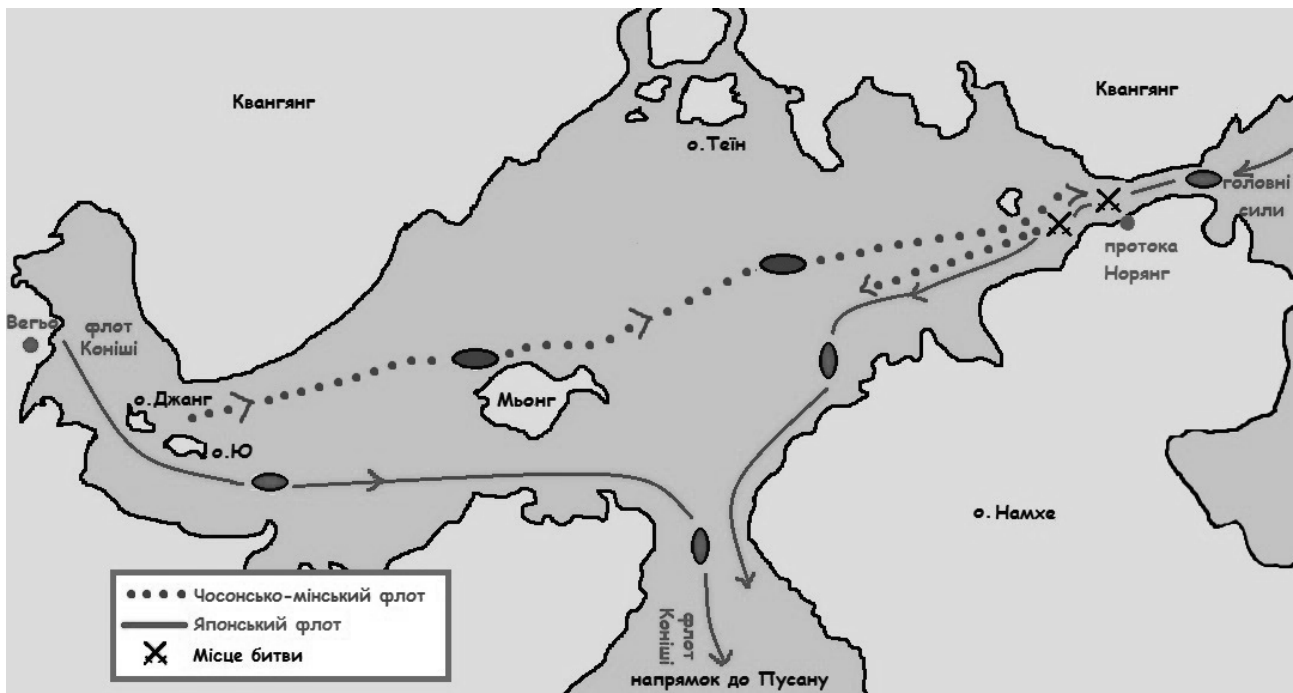

Рис. 1.

Тепер той, хто намагався «допомогти» японцям, був змушений відбивати їх наступ та, навіть, втратив власного сина в бою. Розуміючи, що Чен Лінь не в змозі протистояти японцям, Ден Дзилонг і 200 його чжецзянських вояків вирішили пересісти на корейські військові кораблі задля потужнішої колективної атаки. Один з союзних кораблів, через помилку командувача, прийняв Ден Дзилонга та його людей за ворогів і відкрив вогонь, сприйнявши таку рокировку як абордаж. Цей китайсько-корейський прорахунок забрав життя Ден Дзилонга та його чженцзянських вояків: підбитий корабель одразу оточили і розгромили японці [1, с. 221].

У цей час права ескадра Лі Сунсіна прорвалася крізь вороже коло і почала трощити та палити дерев'яні японські кораблі. Більшість обстрілів велися з тактики близького бою. За свідченнями корейського флоту, вороги були настільки близько, що вояки Лі Сунсіна могли власноруч кидати в «самураїв» вогняними дерев'яними шматками [1, с. 222]. Проте найбільшої шкоди завдавав легендарний кобуксон, що таранив та трощив японські кораблі. Вороги навіть із мушкетами та легкими гарматними ядрами були безсилі проти «черепихи». Загалом, тільки корабель Лі Сунсіна розгромив і пустив під воду 10 ворожих кораблів, включаючи й флагманський. Сам же адмірал власноруч стріляв із лука та вбив одного з флагманських командувачів. Потужна атака змусила японців, що оточили корабель Чен Ліня, відступати й захищати вже свого лідера. Після такої руйнівної атаки корабель

Шімадзу Йошіхіро розбився об скалу, а військовий командувач ледь не потонув, якщо б не японці, що проходили поруч і врятували свого даймьо¹. Проте, замість того, щоб одразу прориватися й тікати, «самураї» продовжували боротися, відбиваючись пострілами з гармат і мушкетів. Проте, один за одним кораблі та люди Шімадзу тонули [1, с. 222–223].

Передбачаючи фінал бою, японці вирішили застосувати ар'єргардний бій, тікаючи вздовж узбережжя о. Намхе до відкритого моря (рис. 1). Водночас, проаналізувавши дії японців, Лі Сунсін почав активно переслідувати їх, намагаючись не дозволити втекти жодному ворожому кораблю. «Раптом випадкова куля з ворожого корабля підбила його [Лі Сунсіна]. [Лі Сунсін:] «Битва на самому піку. Накрийте мене зараз щитом і не дайте нікому з солдатів дізнатися про мою смерть» [8, с. 237]. Особистий стяг Лі Сунсіна продовжував висіти на стезі до кінця битви, а його небіж, Лі Бун, бив у барабан, повідомляючи солдатам, що адмірал продовжує битися, аби не підірвати корейський бойовий дух [6, с. 555].

Варто зазначити, що завдяки Норянгській битві флоту Коніші Юкінаги вдалося безпечно покинути Вегьо. Безпечно просуваючись вздовж західного узбережжя в сторону Пусану, його флот об'єднався з уцілілими кораблями головних сил (рис. 1). Об'єднаний японський

¹ Представники найбільш шляхетних і найзаможніших самурайських родів, голови територіальних уділів. Виникли на базі потужних регіональних самурайських родів, які керували значними володіннями і мали власні армії з місцевої самурайської знаті і заможного селянства [2, с. 19].

флот вже 21 грудня 1598 р. досяг Пусану, звідки терміново почав операцію по остаточній евакуації військ [7, с. 227]. Після смерті Тойотомі Хідейоші (18.08.1598 р.) продовження бойових дій стало для інтервентів неможливим і непотрібним, тому їхній командувач Коніші Юкінага покинув півострів разом з уцілілим флотом [4, с. 120]. Останні кораблі полишили Корейський півострів 24 грудня 1598 р., що й прийнято вважати завершенням Імджинської війни 1592–1598 рр. і остаточною перемогою Чосону.

Отже, битва при Норянґ вкотре продемонструвала особливу тактику чосонського флоту у колаборації з мінським. Згідно звіту, поданого до уряду міністром Лі Докхонгом,

було знищено близько 200 кораблів Шімадзу та вбито незліченну кількість його людей [10]. Чен Лін у звіті зазначив, що «близько 200 кораблів були розтрошені, 100 захоплені й 500 голів взяті» [10]. Щодо чосонсько-мінських втрат, то загалом загинуло близько 500 людей, в тому числі адмірал Лі Сунсін та декілька воєннокомандувачів [10]. Семирічна визвольна війна корейського народу проти японських агресорів завершилася повною перемогою [4, с. 120]. Чосон відстояв не тільки свою незалежність, але й, фактично, вирішив долю всієї Східної Азії, адже за планом Хідейоші Корейський півострів був лише «трампліном» до завоювання Китаю та Індії.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Jo Seong-do. Admiral Yi Sun-Sin a National Hero of Korea. – Seoul: Sinseowon, 2005. – 303 p.
2. Коваленко О. Самурайські хроніки. Ода Нобунага. – К.: Дух і Літера, 2013. – 960 с.
3. Ли Сун Син. Военный дневник (Нанчжун ильги) / Вступ. статья, пер. с ханмуна, ком. и прил. О.С. Пироженко. – М.: Наука-Вост. лит., 2013. – 375 с.
4. Рубель В.А. История средневекового Востока. Подручник. – К.: Либідь, 2002. – 736 с.
5. 류성룡. 징비록 / 이재호 옮김. – 서울: 역사와아침, 2007. – 415쪽. [Рю Сонрьон. Чінбірок («Записи про сумні уроки минулого, щоб остерігатися бід у майбутньому») / пер. Лі Джехо. – Сеул: Историчні сніданки, 2007. – 415 с.].
6. Samuel Hawley. The Imjin War: Japan's Sixteenth-Century Invasion of Korea and Attempt to Conquer China. – Lexington, Conquistador Press, 2014. – 664 p.
7. Stephen Turnbull. Samurai Invasion: Japan's Korean War. – London: Cassell&Co, 2002. – 256 p.
8. «Записи діянь Лі Сунсіна» (李舜臣行錄, 이순신행록), що увійшли до 이순신. 임진장초. 대흥하 옮김. – 서울: 연세대학교출판부, 1981. – 276쪽. [Лі Сунсін. Імджин Джанчо (Донесення адмірала Лі Сунсіна [до короля] по Імджинській війні / переклад Те Хунха. – Сеул: Вид-во ун-ту Йонсея, 1981. – 276 с.].
9. 이순신. 난중일기/편집김성민. – 서울: 아이웰콘텐츠, 2014. – 696쪽. [Лі Сунсін. Нанчжун Ільгі: Щоденник воєнного періоду / за ред. Кім Сонміна. – Сеул: Айвел Контентс, 2014 – 696 с.].
10. «Хроніка королівської династії Чосон» (朝鮮王朝實錄, 조선왕조실록, Чосонвангджошіллок). Книга 106, сувій 4, 1598 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sillok.history.go.kr/id/kna_13111025_004

© *Ивелина Черевко*
(Київ)

КАМПАНИЯ НОРЯНГ КАК ЗАВЕРШАЮЩИЙ ЭТАП ИМДЖИНСКОЙ ВОЙНЫ 1592–1598 ГОДОВ

Имджинская война 1592–1598 гг. фактически решила судьбу и развитие исторических процессов во всей Восточной Азии. Японский военно-политический лидер Тойотоми Хидейоши (Хашиба Хидейоши) планировал захватить Поднебесную, а если получится, то и Индию, и рассматривал Корейский полуостров как «коридор» в Китай. Планируя завоевать Чосон за несколько недель, «самураи» даже представить не могли, что война со «Страной Утренней Свежести» затянется на целых 7 лет и получит статус освободительной для корейцев. Решающую роль в военно-морских победах корейцев сыграл адмирал Ли Сунсин со своей непобедимой армией. Он был признан национальным героем как в Республике Корея, так и в КНДР, ведь корейский флотоводец не проиграл ни одной из своих 23-х битв. Решающая военно-морская кампания «Норянґ» 16 декабря 1598 г., фактически стала завершающим этапом японо-корейской войны, заставив «самураев» отступить.

Статья освещает предысторию кампании, подготовку к бою, характеризует японские и корейские военно-морские силы, а также военно-стратегическую тактику ведения боя в обеих странах. Опираясь на корейские письменные источники и зарубежную историографию, проведена реконструкция самой битвы в рамках тематического исследования. Научная новизна опуса заключается в отсутствии комплексного исследования по данной тематике в отечественной

историографії; отсюда и необходимость проведения специального исследования, посвященного финальной битве Корейской освободительной войны. Цель исследования заключается в характеристике военно-морской кампании «Норянг» как завершающего этапа Имджинской войны. Теоретико-методологическую основу работы составили общенаучные принципы, связанные с методами информационного и историографического исследования. Для синтеза, обобщения и работы с источниками использованы типологический, проблемно-хронологический метод с фактологией, критический и метод реконструкции. Концептуальные основы работы базируются на объективно-субъективном подходе к историографии, которую можно рассматривать как результат деятельности ученых, обусловленный их национальной принадлежностью и историческим сознанием.

Ключевые слова: Имджинская война 1592–1598 гг., Кобуксон, Ли Сунсин, Чен Линь, Конииши Юкинага, чосонско-минский флот.

© Ivelina Cherevko
(Київ)

NORYANG CAMPAIGN AS THE FINAL STAGE OF IMJIN WAR 1592–1598

The Imjin war of 1592–1598 has decided in fact the fate and development of historical processes throughout of the East Asia. Japanese military and political leader Toyotomi Hideyoshi (Hashiba Hideyoshi) was planning to conquer the Celestial Empire and, if possible, India later. He was considering the Korean Peninsula as a «corridor» to China. Planning to conquer Joseon in few weeks, «samurais» could not even imagine that the war with the «Land of Morning Calm» would last for as much as 7 years and would get for the Koreans the status of liberation war. Admiral Yi Sun-sin and his invincible armada played a key role in naval victories of the Koreans. Since that time he is honored till today, and was declared as a national hero in both the Republic of Korea and the Democratic People's Republic of Korea. That Korean naval commander did not lose any of his 23 naval campaigns. The decisive naval campaign of which was the Noryang battle on December 16, 1598, became the final stage of the Japanese-Korean War and forced «samurais» to retreat.

The article highlights campaign's background, the preparations for the battle and characterizes the naval forces as well as military and strategic tactics of warfare in both countries. The reconstruction of the battle within the case study is based on the Korean written primary sources as well as on the Western historiography. The lack of a comprehensive study on the subject in the Ukrainian historiography makes the scientific novelty of the opus; therefore there is a need for a comprehensive study on the final battle of the Korean War of Liberation. The purpose of the study is to characterize the naval campaign «Noryang» as a final stage of Imjin war. The theoretical and methodological basis of the work is general scientific principles related to the methods of information and historiographical research. For the synthesis, generalization, reconstruction and work with the sources there were used typological, problem-chronological method of factology, and critical method and method of reconstruction. Conceptual bases of work are based on the objective and subjective approach to historiography, which can be considered as the result of scientists' work due to their nationality and historical consciousness.

Keywords: the Imjin War 1592–1598, Geobukseon, Yi Sun-sin, Chen Lin, Konishi Yukinaga, the united naval forces of Joseon and Ming.

До редакції надійшла 19.04.2016.

УДК 796:03:378.4(474.2)

© Наталія Соколова
(Київ)

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ЯК НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА В ДЕРПТСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ВПРОДОВЖ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ ст.

Статтю присвячено становленню фізичної культури як навчальної дисципліни в Дерптському (Юр'ївському) університеті впродовж ХІХ – початку ХХ ст. Методологічну основу публікації склали історичний, порівняльний й діалектичний методи дослідження.

Визначено, що ХІХ ст. в Російській імперії відсутній термін «фізична культура», а всі дисципліни спортивного характеру об'єднували в т. зв. «мистецький цикл». Найчастіше даний цикл складався з таких предметів, як: верхова їзда, фехтування й танці, пізніше додалась гімнастика.

Встановлено, що в Дерптському університеті дисципліни фізкультурно-оздоровчого напрямку